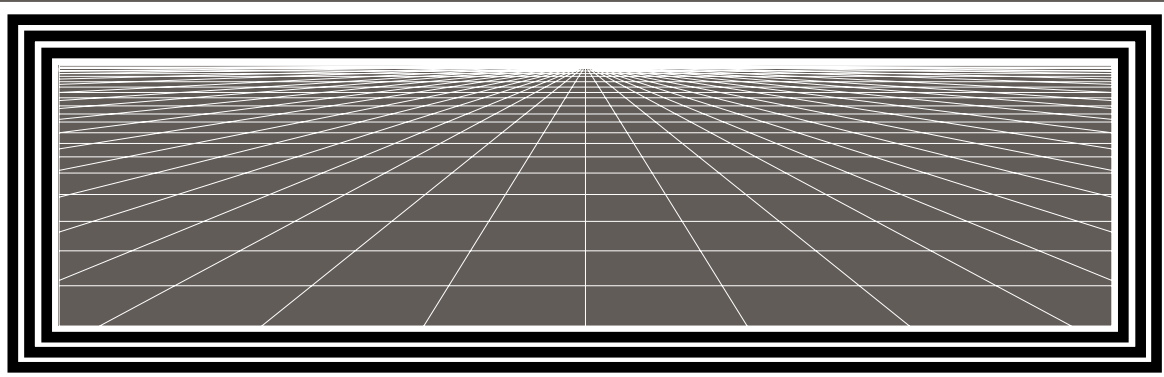

DOCENDO DISCIMUS

Aliona **PANIȘ**

dr. hab., conf. univ., Universitatea Pedagogică de Stat
Ion Creangă din Chișinău; ORCID: 0000-0002-1413-7011

Andreea-Silvia **TUDOR**

doctorandă, Universitatea Pedagogică de Stat
Ion Creangă din Chișinău; ORCID: 0009-0008-9572-4867

Paradigme și reconfigurări în formarea viitorilor profesori

CZU 37.091:004 | <https://doi.org/10.67684/dp.2026.157.04>

Rezumat: Lucrarea analizează transformările în formarea viitorilor profesori, determinate de evoluțiile tehnologice, sociale și educaționale contemporane. Se observă accentuarea reconfigurării digitale a educației, integrarea inteligenței artificiale și dezvoltarea competențelor necesare profesorului modern. Articolul evidențiază trecerea de la modelul tradițional centrat pe transmiterea informațiilor la unul bazat pe flexibilitate, incluziune și adaptabilitate. Totodată, sunt analizate dimensiunile profesionalizării didactice, rolul competențelor socioemoționale și importanța valorilor etice în educație. În această ordine de idei, formarea profesorilor devine un proces complex, orientat spre inovare, reflecție critică și gestionarea eficientă a provocărilor societății digitale.

Cuvinte-cheie: formarea profesorilor, inteligență artificială, educație digitală, incluziune educațională, profesionalizare.

Abstract: The paper analyzes the current transformations in the training of future teachers, driven by contemporary technological, social, and educational developments. The focus is placed on the digital reconfiguration of education, the integration of artificial intelligence, and the development

of the competencies required by the modern teacher. The study highlights the transition from the traditional model centered on knowledge transmission to one based on flexibility, inclusion, and adaptability. Furthermore, the paper examines the dimensions of teacher professionalization, the role of socio-emotional competencies, and the importance of ethical values in education. Thus, teacher training becomes a complex process oriented toward innovation, critical reflection, and the effective management of the challenges of today's digital society.

Keywords: teacher training, artificial intelligence, digital education, educational inclusion, teacher professionalization.

Educația contemporană traversează un amplu proces de transformare, determinat de schimbări tehnologice, sociale, culturale și economice accelerate. În contextul globalizării și al digitalizării, formarea viitorilor profesori nu mai poate fi limitată la transmiterea unui set rigid de cunoștințe pedagogice și disciplinare, ci presupune dezvoltarea unei identități profesionale flexibile, reflexive și adaptabile. Astfel, paradigma tradițională a profesorului-transmițător de informații este înlocuită gradual de paradigma profesorului-facilitator, mediator al învățării și promotor al inovării educaționale.

Cercetătorul E. Păun remarcă faptul că profesionalizarea didactică reprezintă „un proces de formare a unui

ansamblu de capacități și competențe într-un domeniu dat, pe baza acumulării unui sistem de cunoștințe teoretice și practice” [5, p. 15]. Prin urmare, dezvoltarea profesională a cadrelor didactice trebuie înțeleasă ca un proces continuu de reconstrucție identitară și de adaptare la cerințele societății cunoașterii. Totodată, evoluțiile tehnologice recente, în special integrarea inteligenței artificiale și extinderea mediilor digitale de învățare, determină o reconsiderare a modului în care profesorii sunt pregătiți pentru exercitarea profesiei didactice. Relevant este faptul că UNESCO avansează ideea unei educații centrate pe competențe digitale, incluziune și responsabilitate etică, subliniind necesitatea unei formări adaptate provocărilor viitorului [7].

În această ordine de idei, lucrarea își propune să analizeze principalele paradigme și reconfigurări ale formării viitorilor profesori, evidențiind *implicațiile digitalizării, ale educației incluzive, ale abordărilor interdisciplinare și ale inovațiilor pedagogice asupra dezvoltării profesionale a cadrului didactic*.

Profesionalizarea didactică constituie una dintre direcțiile fundamentale ale reformelor educaționale contemporane. Formarea viitorilor profesori presupune nu doar acumularea de cunoștințe teoretice și metodologice, ci și dezvoltarea competențelor reflexive, etice și relaționale necesare exercitării profesiei într-un cadru social dinamic. Pentru a cultiva acești trei piloni esențiali – *competențele reflexive* (analiza propriei activități), *competențele etice* (integritate și echitate) și *competențele relaționale* (comunicare și incluziune), formarea modernă integrează o serie de strategii active, cum ar fi:

1. Dezvoltarea competențelor reflexive – aceste strategii ajută profesorii să învețe din propria experiență și să își ajusteze stilul de predare:

- *Studiile de caz și analiza incidentelor critice*: profesorii analizează situații reale sau scenarii video din clasă (ex.: un conflict între elevi, o lecție eșuată), identificând ce a funcționat și ce trebuie îmbunătățit.
- *Jurnalele de reflecție și portofoliile de dezvoltare*: cadrele didactice își notează periodic deciziile pedagogice, stările emoționale și reacțiile elevilor. Acest obicei previne rutina și stimulează autoevaluarea.

2. Consolidarea competențelor etice – aceste strategii asigură un comportament deontologic corect și crearea unui climat sigur pentru elevi:

- *Dilemele morale și jocurile de rol*: formabilii dezbate studii de caz axate pe Codul de etică, plasându-se atât în pielea profesorului, cât și a elevului sau a părintelui (ex.: tratarea diferențiată, favoritismul, confidențialitatea).
- *Trainingurile de etică organizațională*: profesorii realizează exerciții ghidate de analiză a normelor și valorilor școlii, menite să prevină discrimina-

rea și să promoveze incluziunea în rândul tuturor actorilor implicați în educație.

3. Perfecționarea competențelor relaționale – aceste strategii vizează interacțiunea eficientă cu elevii, părinții și colegii, precum și adaptarea la contextul social:

- *Învățarea socială și emoțională (SEL)*: sunt ateliere practice în care profesorii învață tehnici de inteligență emoțională și de prim-ajutor psihologic, pe care le pot aplica ulterior în cadrul orelor de dezvoltare personală.
- *Comunitățile de practică (CoP) și mentoratul*: profesorii lucrează în echipe, participă la „lecții deschise” și fac schimb de bune practici. Aceste activități înlătură izolarea profesională și dezvoltă spiritul de colaborare.

Instituții de profil din Republica Moldova, precum Centrul Educațional PRO DIDACTICA sau Ministerul Educației și Cercetării, pun accent pe aceste instrumente moderne prin programe de formare continuă, transformând profesorul dintr-un simplu transmițător de informație într-un facilitator și un lider empatic.

Cercetătorul S. Cristea remarcă faptul că educația modernă trebuie să valorifice dimensiunea axiologică a formării, orientând procesul instructiv-educativ spre dezvoltarea integrală a personalității [2]. Prin urmare, profesorul contemporan este chemat să devină un model de conduită profesională, capabil să gestioneze situații complexe și să răspundă nevoilor variate ale elevilor.

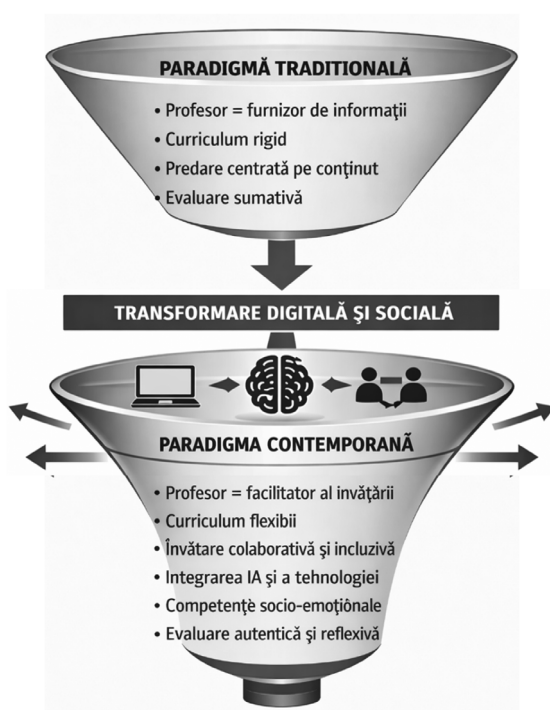
Totodată, profesionalizarea presupune existența unor *standarde* clare de competență, care să permită structurarea unui profil profesional coerent.

În acest context, pot fi evidențiate următoarele dimensiuni: *dezvoltarea competențelor pedagogice și metodologice; consolidarea competențelor digitale; formarea competențelor socioemoționale; asumarea valorilor etice și deontologice; capacitățile de cercetare și tehnologice*.

Astfel, profesionalizarea didactică nu reprezintă doar un proces instituțional, ci și unul identitar, prin care viitorul profesor își construiește propriul model de raportare la profesie și la comunitatea educațională (Figura 1).

Metafora pâlniei este excelentă pentru această figură – ea sugerează *procesul de filtrare și reconcentrare* a paradigmelor educaționale. În paradigma tradițională, informația curge *de sus în jos*, ca printr-o pâlnie îngustă: profesorul este sursa, iar elevul receptorul pasiv. *Transformarea digitală și socială* acționează ca o *reconfigurare a pâlniei* – lărgind deschiderea, schimbând direcția fluxului. În paradigma contemporană, pâlnia se inversează: fluxul devine *bidirecțional*, profesorul și elevul participă împreună la învățare, iar tehnologia devine mediul care *amplifică și redistribuie* cunoașterea. Metaforic, e ca o *pâlnie care se transformă într-o rețea* – dintr-un canal unic într-o *matrice de conexiuni*.

Figura 1. Reconfigurarea paradigmatică a formării profesorului contemporan

Așadar, *metafora pâlniei* devine o imagine a *transformării educaționale*, relevând ideea: cunoașterea nu mai curge într-un singur sens, ci se revarsă în toate direcțiile, hrănind o rețea vie de idei, emoții și tehnologii. Profesorul nu mai este sursa, ci catalizatorul, iar elevul nu mai este receptorul, ci co-creatorul.

În contextul *reconfigurării digitale a educației*, menționăm că acest fenomen a depășit etapa utilizării sporadice a tehnologiilor, evoluând spre o transformare sistemică a procesului educațional, iar instrumentele digitale nu mai reprezintă simple resurse auxiliare, ci devin elemente structurale ale construirii cunoașterii.

Astfel, cercetările recente demonstrează faptul că tehnologiile digitale influențează modul în care elevii citesc, scriu, comunică și procesează informațiile. Prin urmare, formarea viitorilor profesori trebuie să includă dezvoltarea unor competențe digitale avansate, orientate spre utilizarea pedagogică eficientă a tehnologiei.

Totodată, *competența digitală* trebuie înțeleasă într-o manieră integrată, care presupune:

1. *Utilizarea critică și responsabilă a resurselor digitale.* Această dimensiune vizează conștientizarea riscurilor tehnologice, protecția identității virtuale și respectarea normelor etice în spațiul cibernetic. De exemplu, *responsabilitate juridică*: aplicarea corectă a licențelor *Creative Commons* atunci când un cadru didactic preia imagini sau texte de pe internet pentru a-și construi materialele de curs, evitând plagiatul și

încălcarea drepturilor de autor; sau un exemplu în *securitate cibernetică*: utilizarea obligatorie a autentificării în doi pași (2FA) pe conturile instituționale și instruirea elevilor sau colegilor de birou privind recunoașterea tentativelor de *phishing* din e-mailuri.

2. *Proiectarea activităților de învățare asistate de tehnologie* – se referă la integrarea pedagogică a instrumentelor digitale pentru a adăuga valoare procesului didactic, depășind simpla înlocuire a suportului de curs fizic cu unul PDF. Un exemplu (*design pedagogic*) ar fi utilizarea metodei *Flipped Classroom* (clasa inversată), unde profesorul creează un scurt clip video explicativ, iar timpul din clasă este alocat exclusiv aplicațiilor practice sau dezbaterilor prin intermediul aplicațiilor de mapare conceptuală (ex.: *MindMeister*). Alt exemplu (*evaluare formativă digitală*) poate fi integrarea unor elemente de gamification prin platforme precum *Quizizz* sau *Kahoot* la finalul unei lecții, obținând instantaneu statistici despre conceptele greșit înțelese de elevi, pentru a ajusta predarea următoare.

3. *Gestionarea mediilor virtuale educaționale.* Această componentă presupune administrarea tehnică și interactivă a platformelor care găzduiesc resursele, comunicarea și procesul de evaluare. De exemplu, structurarea unui curs pe *Google Classroom* sau *Moodle* prin organizarea logică a materialelor pe module săptămânale, configurarea directoarelor de teme cu termene-limită stricte și setarea grilelor de notare automate. Un alt exemplu, de *comunicare sincronă*, ar fi gestionarea setărilor de securitate și interactivitate în timpul unui webinar pe *Zoom* sau *Microsoft Teams*, utilizând funcții precum *Breakout Rooms* pentru lucrul în echipă sau *Mute All* pentru eliminarea zgomotului de fundal.

4. *Selectarea și evaluarea informațiilor digitale.* Presupune abilitatea de a filtra fluxul masiv de date online prin aplicarea unor filtre analitice riguroase. De exemplu, *filtrare academică*: utilizarea motoarelor de căutare specializate, cum este *Google Scholar*, și aplicarea criteriilor testului *CRAAP* (Monedă, Relevanță, Autoritate, Acuratețe, Scop) pentru a valida dacă o sursă web este potrivită pentru a fi inclusă într-o bibliografie.

5. *Dezvoltarea literației media și informaționale.* Această dimensiune depășește utilizarea tehnică și se concentrează pe înțelegerea modului în care media influențează percepțiile, valorile și deciziile umane. De exemplu, *decodarea algoritmilor*: organizarea unui atelier în care participanții analizează modul în care bulele de filtru (filter bubbles) și algoritmiile platformelor *TikTok* sau *Instagram* le personalizează fluxul de știri, determinându-le preferințele și opiniile. Sau alt exemplu, *identificarea dezinformării*: realizarea unui exercițiu practic în care elevii învață să recunoască tehnici de manipulare vizuală, cum ar fi utilizarea imaginilor scoase

din context sau a clipurilor de tip *Deepfake* generate cu ajutorul inteligenței artificiale.

Relevant este faptul că simpla utilizare tehnică a platformelor digitale nu garantează eficiența actului educațional. În contextul pedagogiei digitale, profesorul trebuie să devină un designer al experiențelor de învățare, capabil să valorifice tehnologia în scopul dezvoltării gândirii critice și al autonomiei elevului.

În această ordine de idei, integrarea tehnologiilor digitale implică o schimbare de paradigmă în managementul clasei și în relația profesor-elev. Clasa digitală devine un spațiu flexibil, interactiv și colaborativ, în care elevul participă activ la construcția propriei cunoașteri.

Din perspectiva *inteligenței artificiale și a noilor competențe ale profesorului*, evidențiem că integrarea IA în educație reprezintă una dintre cele mai importante provocări și oportunități ale secolului al XXI-lea. Astfel, sistemele bazate pe IA permit personalizarea procesului educațional, analiza progresului elevilor și furnizarea unui feedback rapid și adaptat nevoilor individuale.

UNESCO subliniază, prin Consensusul de la Beijing și prin documentele recente privind IA în educație, necesitatea dezvoltării unor politici educaționale care să integreze inteligent tehnologiile emergente în procesul formării cadrelor didactice [7]. Prin urmare, profesorul viitorului trebuie să dețină nu doar competențe tehnologice, ci și capacitatea de a utiliza critic și etic instrumentele bazate pe IA.

În contextul educației asistate de IA, rolul profesorului se redefineste semnificativ: este mediator al învățării; gestionează fluxurile informaționale complexe; facilitează dezvoltarea gândirii critice; monitorizează utilizarea responsabilă a tehnologiei; cultivă valorile etice și autonomia intelectuală.

Totodată, integrarea IA ridică numeroase probleme de ordin etic și pedagogic: protecția datelor, riscul dependenței tehnologice, diminuarea interacțiunilor umane și necesitatea menținerii echilibrului dintre tehnologie și dimensiunea umană a educației.

Astfel, formarea viitorilor profesori trebuie să includă discipline și module dedicate alfabetizării digitale avansate, eticii utilizării IA și managementului pedagogic al tehnologiilor emergente.

Privitor la *dimensiunea socioemoțională și educația incluzivă*, remarcăm faptul că școala contemporană este caracterizată printr-o diversitate culturală, lingvistică și

socială tot mai accentuată. În acest context, profesorii trebuie să fie pregătiți să gestioneze nevoile variate ale elevilor și să creeze medii educaționale bazate pe echitate și incluziune. Educația socioemoțională devine, astfel, o componentă esențială a formării profesionale. Cercetătorii din domeniul pedagogiei contemporane avansează ideea că succesul școlar depinde nu doar de competențele cognitive, ci și de dezvoltarea inteligenței emoționale, a empatiei și a capacității de autoreglare. Prin urmare, profesorul modern trebuie să demonstreze: empatie și inteligență emoțională; capacitate de comunicare eficientă; competențe de gestionare a conflictelor; abilitatea de a construi relații educaționale pozitive; flexibilitate și deschidere față de diversitate.

În contextul educației incluzive, UNESCO definește *incluziunea* ca un proces orientat spre participarea deplină a tuturor elevilor la activitățile școlare, indiferent de mediul de proveniență sau de particularitățile individuale [7]. Școlile incluzive contribuie la reducerea abandonului școlar, la îmbunătățirea rezultatelor socioemoționale și la dezvoltarea unei culturi organizaționale bazate pe respect și colaborare. Astfel, formarea profesorilor trebuie să valorifice practici pedagogice diferențiate și strategii adaptate diversității.

Abordările interdisciplinare și perspectivele psihopedagogice. Sistemul clasic de formare a profesorilor a fost adesea criticat pentru fragmentarea disciplinară excesivă. În prezent, abordările interdisciplinare sunt considerate esențiale pentru dezvoltarea unor competențe complexe și transferabile [Apud 1; 3; 4]. În această ordine de idei, paradigma interdisciplinară urmărește: conectarea cunoștințelor din domenii diferite; integrarea abordărilor ST(R)E(A)M; dezvoltarea gândirii critice și creative; stimularea rezolvării de probleme; valorificarea competențelor transversale.

Totodată, cercetările din domeniul neuroeducației evidențiază necesitatea adaptării strategiilor didactice la modul în care creierul procesează informația. Astfel, pentru a construi experiențe de învățare eficiente, profesorul trebuie să cunoască mecanismele atenției, memoriei și motivației.

Prin urmare, paradigma psihopedagogică actuală deplasează accentul de la întrebarea „Ce predăm?” la întrebarea „Cum învață elevul?”. Această schimbare presupune reconsiderarea relației pedagogice și dezvoltarea unui climat educațional bazat pe siguranță psihologică și colaborare.

Tabelul 1. *Sinteza principalelor paradigme și reconfigurări în formarea viitorilor profesori*

Domeniul analizat	Paradigma tradițională	Paradigma contemporană	Implicații pentru formarea profesorilor
Rolul profesorului	Furnizor de informație	Facilitator și mentor	Dezvoltarea competențelor reflexive și relaționale
Curriculumul	Rigid, centrat pe conținut	Flexibil, centrat pe competențe	Adaptarea programelor de formare
Tehnologia	Utilizare limitată	Integrare digitală și IA	Literație digitală avansată

Evaluarea	Sumativă	Autentică și continuă	Diversificarea strategiilor evaluative
Relația profesor-elev	Ierarhică	Colaborativă	Promovarea comunicării empatică
Educația incluzivă	Abordare uniformă	Diferențiere și accesibilitate	Strategii adaptate diversității
Formarea continuă	Ocazională	Permanentă și reflexivă	Învățare pe tot parcursul vieții
Managementul clasei	Control comportamental	Climat socioemoțional pozitiv	Dezvoltarea inteligenței emoționale

În contextul *inovațiilor pedagogice și dezvoltării continue*, relevăm că *inovarea pedagogică* reprezintă o condiție fundamentală pentru modernizarea sistemelor educaționale. Introducerea noilor metode și strategii didactice urmărește creșterea eficienței procesului educațional și adaptarea școlii la realitățile contemporane. *Formarea continuă* nu mai poate fi redusă la acumularea unor credite profesionale, ci trebuie înțeleasă ca un proces permanent de dezvoltare personală și profesională. Cercetătorii din domeniul managementului educațional remarcă faptul că succesul implementării inovațiilor depinde de interacțiunea dintre factorii instituționali, personali și contextuali [Apud 6].

Prin urmare, pot fi evidențiați următorii *factori ai succesului în transferul inovațiilor pedagogice*: calitatea și relevanța inovației; existența resurselor instituționale; sprijinul managerial; deschiderea profesorilor spre schimbare; motivația profesională; echilibrul emoțional și reziliența.

La fel, reformele educaționale contemporane promovează *modelul profesorului-cercetător*, capabil să investigheze critic propriile practici și să participe activ la dezvoltarea comunităților profesionale de învățare. Profesorul trebuie să îmbine competențele didactice cu cele de cercetare, inovare și leadership educațional.

Astfel, dezvoltarea profesională continuă devine un indicator al calității educației și al sustenabilității sistemului educațional.

În concluzie: Evoluția sistemelor educaționale moderne evidențiază o transformare profundă a rolului cadrului didactic și a paradigmatelor de formare profesională. Astfel, profesorul contemporan depășește funcția tradițională de furnizor de informație și devine un profesionist reflexiv, capabil să gestioneze ecosisteme educaționale complexe, marcate de digitalizare, inteligență artificială și diversitate culturală.

Prin urmare, formarea viitorilor profesori trebuie să fie orientată spre dezvoltarea competențelor digitale, socio-emoționale și etice, precum și spre stimularea gândirii critice și a capacității de adaptare.

Totodată, integrarea tehnologiilor emergente și promovarea educației incluzive impun reconsiderarea modelelor tradiționale de pregătire pedagogică.

În această ordine de idei, reconfigurarea formării profesorilor nu reprezintă doar o schimbare curriculară, ci și una paradigmatică și axiologică. Profesorul viitorului devine un mediator al cunoașterii, un facilitator al învățării și un agent al schimbării sociale.

Relevant este faptul că reziliența sistemului educațional depinde direct de capacitatea cadrelor didactice de a învăța permanent, de a integra rapid noile tehnologii și de a răspunde provocărilor unei societăți aflate într-o continuă transformare.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. CALLO, T. *O pedagogie a integrității: Teorie și practică*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2014. 232 p. ISBN 978-9975-53-345-7.
2. CRISTEA, S. *Pedagogie. Teoria generală a educației*. București: Didactica Publishing House, 2022. ISBN 978-606-048-487-5.
3. PANIȘ, A. *Integrarea strategiilor interdisciplinare în învățare: provocări și oportunități pentru dezvoltarea gândirii critice la elevi*. În: *Conferința Perspective interdisciplinare asupra predării și învățării științelor*. Chișinău: CEP UPSC, 2025. ISBN: 978-9975-48-271-4.
4. PĂUN, E. (coord.). *Școala viitorului sau viitorul școlii? Perspective asupra educației postpandemice*. Iași: Polirom, 2022. ISBN 978-973-46-8934-7.
5. PĂUN, E. *Pedagogie. Provocări și dileme privind școala și profesia didactică*. Iași: Polirom, 2017. 248 p. ISBN 978-973-46-6644-7.
6. ȘERBĂNESCU, L., BOCOȘ, M.-D., IOJA, I. *Managementul programelor de formare continuă a cadrelor didactice. Ghid practic*. Iași: Polirom, 2020. ISBN 973-46-8245-4.
7. UNESCO. *Guidance for Generative AI in Education and Research*. Paris: UNESCO, 2023. 44 p. ISBN 978-92-3-100612-8. Disponibil: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000386693>.